

v jejímž průběhu často docházelo k dalším podrobným analýzám právě předložených tezí. Účastníci kulatého stolu aktivně srovnávali své zkušenosti se závěry jednotlivých prezentujících. Konstruktivní atmosféra pokračovala i po ukončení oficiální části. Po posledním naplánovaném příspěvku následovala spontánní diskuse všech přednášejících, do které se zapojili i mnozí posluchači. Kulatý antropologický

stůl byl účastníky hodnocen velice pozitivně, a to nejen pro kvalitu prezentovaných příspěvků, ale i pro svou přátelskou a uvolněnou atmosféru. Organizátoři z Katedry sociálních věd Univerzity Pardubice věří, že navázané mezinárodní kontakty budou i nadále rozvíjeny v rámci dalších společných projektů.

Tomáš Retka (KSV UPCE)

Trosečníky v Šanghaji. Ghetto Hongkew očima uprchlíků a objektivem Arthura Rothsteina. Židovské muzeum v Praze, Galerie Roberta Guttmanna, U Staré školy 3, Praha 1 (12. 5. – 11. 9. 2016)

Dlouholetý výstavní projekt o aktuálním fenoménu uprchlictví a migrace z produkce pražského Židovského muzea (dále jen ŽMP), jenž momentálně kulminuje výstavou o šanghajském ghettu ve 40. letech 20. století, je především z hlediska reportážní a dokumentační fotografie až nedocenitelný. Na předešlých jednotlivých tematických výstavách, od srpna 2014 již třech (s názvy *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války – Zmařené naděje. Poválečné Československo jako křížovatka židovských osudů – Ztracené obrazy. Eugene van Mieghem a židovští emigranti do Nového světa*; viz <http://www.jewishmuseum.cz/program-a-vzdelavani/vystavy/archiv/>), zaměřených na 20. století jako éru uprchlíků a vždy plně obsazených z hlediska vizuálních i audiomedialních nositelů – od archiválií zpravidla osobního charakteru až po lineamenty a fotografie, zvukové nahrávky a filmové dokumenty –, je hlavním médiem především dokumentační fotografie. Transformuje se téměř jasně až do fotografie umělecké,

a svým charakterem se blíží hluboké sociální a antropologické sondě, kam dospěla právě ve 22 ztracených a znovuobjevených unikátních snímcích slavného amerického fotografa Arthura Rothsteina (1915–1985) z dubna 1946, zobrazujících život komunity židovských uprchlíků v čínské Šanghaji po druhé světové válce.

Byla to právě Šanghaj, jež se stala místem nové destinace tisíců židovských uprchlíků z Evropy po tzv. Křišťálové noci – listopadovém pogromu v roce 1938 a zejména během roku následujícího. Čína jako tehdy jediná země – a to i přes nutnost platby zvláštní přístavní daně či speciálního japonského povolení – nevyžadovala od prchajících Židů vízum. A až do obsazení japonskými vojsky v roce 1941 se židovské komunitě v Šanghaji dařilo. Držitelé pasů evropských zemí, jež se staly součástí Říše a byly pod japonskou okupační správou či patřily mezi její spojence, byli tolerováni. Po 18. únoru 1943, kdy byla vydána vyhláška o vytvoření území určeného pro uprchlíky bez státní příslušnosti,

byli ovšem Židé nuceni se přestěhovat do tzv. šanghajského ghetta, ležícího v Hongkew na území o rozloze 2,5 km². Avšak ani zde, byť tam byly podmínky velmi náročné vzhledem k otrěsnému hygienickému zázemí, hladu i nesnesitelnému klimatu, nehrozily Židům plynové komory či koncentrační vyhlazovací tábory – Japonsko se k německému plánu konečného řešení židovské otázky nikdy nepřipojilo. Ghetto v Hongkew se stalo domovem více než 18 tisíc uprchlíků z Evropy a jako uzavřená oblast bylo zrušeno teprve po příjezdu prvních amerických vojáků 18. srpna 1945. Dodnes zůstává v Šanghaji i několik památek na toto období, především chráněná synagoga Ohel Moše na Ward Road (62) a současně muzeum židovských uprchlíků; budova byla v rámci příprav na Expo 2010 účelově zrekonstruována.

Výstava [být] *Trosečníky v Šanghaji* naplňuje na první pohled zřejmý triumvirát fenoménů: uprchlictví a migrace – vizuální antropologie – fenomén autor-ský. Rothsteinovy fotografie nabízejí – slovy autorů výstavy Michaely Sidenbergové, kurátorky sbírky vizuálního umění ŽMP, a filmového dokumentaristy Martina Šmoka, za významné pomoci Rothsteinovy dcery Ann Seganové – svědectví o záchraně téměř dvaceti tisíc střeoevropských uprchlíků – Židů – v období šoa a druhé světové války. Na druhé straně reprezentuje jedinečný pohled na roli samotného fotografa ve službách mezinárodních organizací: Arthur Rothstein se v roce 1940 zapojil do činnosti Office of War Information/OWI jako fotograf zpravodajské jednotky americké armády Signal Corps a po propuštění z armády na počátku roku 1946 zůstal na vlastní žádost v Číně, kde působil jako hlavní fotograf United Nations Relief and Rehabilitation Administration/UNRRA, s pověřením fotografovat humanitární aktivity této organizace. Avšak především je proslulý jako člen řady profesních korporací

a díky působení v médiích (Look, Parade). Stal se rovněž porotcem Pulitzerovy ceny za fotografii, obdržel celkem 35 ocenění a jeho práce jsou zastoupeny v řadě světových sbírek. Brilantně pootočil až ikonický pohled na význam reportážní fotografie v zónách konfliktu, humanitárních krizí a katastrof, kdy se obrazové zpravodajství dostává i do role nástroje *public relations*.

Řada ze série Rothsteinových fotografií působí naaranžovaně, avšak důstojně, ať již se jedná o *Skromné živobytí* a *Život na zavazadlech*, snímky „poklidu“ ghetta – běžný až rutinní *Čaj o páté*, gastronomické nabídky osvěžovny – *Kantýna provozovaná uprchlíky v Hongkew* či nevšedně všední *Zvláštní vydání*, zachycující muže studujícího list The Shanghai Herald s novými zprávami o vývoji kolem repatričního procesu a ženu zašívající ponožky. Docela klidně působí i obrazové a sociální „studie“ *Příprava macesových knedlíčků v čínském kotlíku* či *Pouliční šachová partie* s „šachistou“ Charlesem Jordanem (1908–1967), jedním z významných kmenových pracovníků American Jewish Joint Distribution Committee/AJDC (jehož zavraždění v srpnu 1967 v Praze nebylo zatím objasněno).

Mezi každodenní dramatická Rothsteinova svědectví patří ony doteky a spojení se starým kontinentem – *Distribuce pošty v Hongkew*, *Hledání v seznamech přeživších* (z Evropy) a *Pouliční scény ve čtvrti Hongkew* (mezi vývěsními štíty lékařských praxí tu po levici čínského hocha vidíme tabule s označením ordinace dr. Kurze z Uherského Hradiště), ono hledání smyslu motivu a kompozice fotografického obrazu ve zdánlivě nepodstatných detailech, bezprostředních každodennostech či symbolech zachycených fotografujícími „antropology“. Demonstrační je propagační snímek dvou žen, Ernestiny Brandtové ze slezské Bytomi a Emmy Scharffové z Berlína, pózujících na pavlači

ubytovny pro uprchlíky (a zároveň domu seniorů) Ward Road Camp pod symbolem vítězství, „V“, jakýmsi logem spojenecké vítězné kampaně.

Výstavní plochu s Rothsteinovým konvolutem uvádějí panelové anotace k tématu židovského uprchlictví i historické souvislosti s (e)migracemi, sestřih filmových vzpomínek pamětníků (záznamy na 24 minut – viz <http://sfi.usd.edu/czech>), půvabný „mávající“ dvouapůlminutový sestřih amatérských filmových záběrů pořízených Annou a Arnoldem Votickými cestou do Šanghaje i v Šanghaji, dokonce i fotografie náhrobku rodiny Anny Votické v Praze – s poznámkou, že všech pět židovských hřbitovů v Šanghaji, včetně 824 hrobů na hřbitově založeném uprchlíky z Evropy, bylo zlikvidováno za tzv. kulturní revoluce.

Vybrané archiválie osobních průkazů a propustek i soukromá korespondence se hlásí k československé identitě. Aplikace dotykové virtuální výstavy na elektronickém průvodci dokresluje jak historii židovské komunity na Dálném východě, respektive v Asii, tak „galerii“ z archivního výběru samotného autora ojedinělých fotoreportáží, Arthura Rothsteina. Nabízí jak výběrovou dokumentaci amerického západu z 30. let – se snímkem *Dívka v okně* z Alabamy (1937), tak i sérii ze 40. let z Číny a Barmské cesty, jako například až stereotypní ikonografii snímků *Obchodník s kuriozitami* nebo *Pouliční prodavač na Bundu* (oba Šanghaj 1946), a konečně rovněž materiál z let padesátých, kde se kontrastně představuje téma války a míru i etnických procesů 20. století.

Marcela Suchomelová (EÚ AV ČR. v. v. i.)

126. konference American Folklore Society *Ecologies, Encounters, and Enactments*. Long Beach, 14.–17. 10. 2015

Americká *folkloristics*, popřípadě *folklore studies*, obor v kontextu postsocialistických zemí často nepřesně překládaný jako „folkloristika“, představuje v současnosti jednu z mála svěbytných subdisciplín etnologických věd, rozlišitelných (podobně jako evropská etnologie a především několikanásobně významnější sociokulturní antropologie, rozdělená do několika výrazných akademických tradic) i v globálním měřítku. Zatímco v prvních desetiletích své existence byla *folkloristics* chápána buď jako součást antropologie (koneckonců, jedněmi z prvních šéfredaktorů nejvýznamnějšího oborového periodika *Journal of American Folklore* byli Franz Boas a Ruth F. Benedictová,

a ještě v 50. letech 20. století volal žák Bronislawa K. Malinowského William R. Bascom po integraci této disciplíny s kulturní antropologií), nebo filologických a literárních věd (američtí badatelé v tom navazovali především na britskou tradici výzkumu balad a kontinentální tradici folklorní komparistiky), v druhé polovině 20. století nastoupila cestu razantní emancipace jak od sociálněvědních, tak literárněvědních přístupů. Obohacením o historizující přístupy zakladatele novodobé podoby této disciplíny Richarda M. Dorsona v 50. letech a inspirací původně skandinávským konceptem *folk-liv*, v americkém kontextu v 60. a 70. letech přeznačeným na *folklife*, se americká *folkloristics*